Bezpečnostní strategie České republiky - 2001

A. Úvod

První ”Bezpečnostní strategii České republiky” schválila vláda ČR jako základní koncepční dokument bezpečnostní politiky státu dne 17. února 1999. Stalo se tak před vstupem České republiky (ČR) do Organizace severoatlantické smlouvy (NATO). Vláda dokument schválila s tím, že bude nejpozději do dvou let novelizován. Novelizovaná bezpečnostní strategie vychází již z postavení ČR jako členského státu NATO a zároveň kandidáta na členství v Evropské unii (EU). Novelizovaná bezpečnostní strategie v první části uvádí základní východiska bezpečnostní politiky ČR. Charakterizuje bezpečnostní prostředí, definuje bezpečnostní zájmy země, záměry a opatření, jejichž cílem je zajistit nebo posílit bezpečnost státu a jeho obyvatel.

B. Základní východiska bezpečnostní politiky ČR

ČR vznikla 1. ledna 1993. Navazuje na demokratickou tradici předválečného Československa. V bezpečnostní politice přihlíží k poznatkům a zkušenostem s problémy geopolitického ukotvení a zajištění vnější bezpečnosti, s nimiž se Československo potýkalo od svého vzniku v roce 1918, a které dvakrát vyvrcholily vojenskou okupací (1939, 1968). Vnější zásahy a následná ztráta nezávislosti, ekonomická, kulturní i morální devastace vedly k podlomení důvěry ve smysluplnost hájení demokratických hodnot, včetně vojenské obrany státu. Zmíněné zkušenosti ovlivnily vztah obyvatelstva k ozbrojeným silám i chování Československa na mezinárodní scéně.

Totalitní minulost se negativně odrazila na českém hospodářství, důvěře občanů ve státní moc, právo, mezinárodní závazky a ovlivnila mezilidské vztahy a pracovní návyky. Vyrovnání se s těmito důsledky je úkolem celé společnosti. ČR si je vědoma nutnosti posilovat demokratické i občanské mechanismy a zdokonalovat všechny aspekty právního státu. Rozpad sovětského bloku a obnovení svobody a demokracie v roce 1989 vytvořily podmínky, aby nově vzniklá Česká republika mohla samostatně definovat bezpečnostní zájmy a bezpečnostní politiku.

Dne 12. března 1999 ČR vstoupila do NATO. Získala tím bezpečnostní záruky kolektivní obrany v souladu s článkem 5 Severoatlantické smlouvy. Současně převzala závazek posilovat schopnosti individuální obrany a podílet se na obraně spojenců. Členství v NATO a příprava na vstup do EU rozhodujícím způsobem spoluurčují bezpečnostní politiku ČR. Účast na tvorbě rozhodnutí, která ovlivňují bezpečnostní situaci v celém euroatlantickém regionu, je spojena s povinností nést za ně plnou odpovědnost a být připraven podílet se na jejich uskutečnění.

Politika ČR vychází z předpokladu nedělitelnosti bezpečnosti a z univerzality základních lidských práv a svobod. ČR proto není lhostejná k osudu ostatních národů a regionů. Svoji bezpečnost spojuje s globální bezpečnostní situací a je připravena se společně s mezinárodním společenstvím aktivně podílet na předcházení a řešení těchto problémů. ČR přednostně usiluje o řešení vzniklých krizí mírovými prostředky, avšak může v souladu se zákony a ústavním pořádkem rozhodnout i o použití síly, bude-li to nezbytné z hlediska ochrany životních zájmů spojeneckých závazků nebo respektování etických principů.

C. Bezpečnostní prostředí

a) Mezinárodní situace

Hlavními aktéry mezinárodní politiky zůstávají národní státy, jejichž role se dynamicky vyvíjí. Postavení státu se v mezinárodních vztazích mění vlivem globalizačních procesů, i v důsledku společenských změn. Mezi ně patří zejména posilování postavení občanů a působení nevládních organizací. Politiku států rovněž významně ovlivňují sdělovací prostředky a veřejné mínění. Mění se přístup k chápání státní suverenity, který již není bezvýhradně nadřazován ochraně práv občanů.

Po ukončení studené války dochází k posilování demokratických trendů. To je zřejmé zejména v euroatlantickém prostoru. ČR vychází z přesvědčení, že šíření svobody a demokracie vytváří příznivé podmínky pro její bezpečnost. Proto se zasazuje o stálé posilování tohoto procesu především v Evropě. Významně tomu napomáhá další rozšiřování NATO a EU jako hlavních spojeneckých a integračních uskupení demokratických zemí v regionu.

I po skončení studené války NATO zůstává základní bezpečnostní organizací v Evropě. Nová strategická koncepce schválená washingtonským summitem NATO v dubnu 1999 potvrdila platnost původního poslání Aliance. Tím zůstává schopnost odstrašení případného agresora a společná obrana v souladu s článkem 5 Severoatlantické smlouvy.

Strategická koncepce mezi základní úkoly NATO nově zahrnula i podíl na řešení krizí v celém euroatlantickém regionu a rozvoj partnerství a spolupráce s ostatními státy v oblasti. ČR si je vědoma významu dalších mezinárodních organizací pro zajišťování míru a bezpečnosti. Usiluje o to, aby se tyto organizace přizpůsobily měnícímu se bezpečnostnímu prostředí a byly schopny, ve vzájemné spolupráci, účinně přispívat k posilování globální a regionální bezpečnosti.

Významnou roli sehrává Organizace spojených národů (OSN) jako základní celosvětová mezivládní instituce. Rada bezpečnosti OSN (RB) má primární zodpovědnost za udržování míru a bezpečnosti. Od roku 1945 se mezinárodní prostředí významně změnilo. Počet členských států OSN se zvýšil více než třikrát. ČR podporuje otevřenou diskuzi o reformě OSN a o vývoji systému mezinárodního práva.

V návaznosti na vstup Amsterodamské smlouvy v platnost rozhodla EU o dalším posilování společné zahraniční a bezpečnostní politiky. V jejím rámci vzniká tzv. společná evropská bezpečnostní a obranná politika (CESDP). Evropská rada se v prosinci 1999 v Helsinkách usnesla, že po roce 2003 by EU měla mít autonomní schopnost rozhodnout o rozmístění vojenských sil velikosti armádního sboru rychlé reakce, včetně leteckých a námořních složek. Současně Evropská rada rozhodla o budování nevojenských kapacit EU, zejména policejních sil.

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) vytváří široký prostor pro dialog o otázkách bezpečnosti mezi všemi státy euroatlantického regionu. OBSE hraje významnou roli zejména v oblasti posilování kooperativní bezpečnosti, preventivní diplomacie, předcházení konfliktům a v postkonfliktní obnově. Důležité jsou rovněž aktivity OBSE při posilování

demokracie a ochraně lidských a menšinových práv. Mise OBSE hrají v řadě případů významnou stabilizační roli.

b) Rizika a hrozby

Bezpečnostní strategie ČR používá pojem bezpečnostní hrozba pro nebezpečné jevy a procesy vyplývající z volního jednání. Jako bezpečnostní rizika pak chápe jevy a procesy, jejichž přímé nebo nepřímé negativní působení na společnost, funkce státu či občany není projevem volního jednání. Hranice používání obou pojmů však není ostře vymezena. Kromě pojmu bezpečnostní hrozba a bezpečnostní riziko užívá text v přirozeném významu také výrazy nebezpečí a ohrožení.

Ukončení studené války přineslo výrazné snížení celkového napětí a pokles rizika celosvětové konfrontace. Současně se však objevují nové hrozby a přetrvávají některé dlouhodobé problémy. Hrozbu představují státy, nevládní skupiny a organizace, které nerespektují mezinárodní pořádek a pro které jsou válka, násilí a potlačování základních lidských práv a svobod prostředkem prosazování zájmů.

Významný potenciál pro vznik regionálních krizí vytvářejí etnické a náboženské spory, ekonomické a sociální problémy či porušování lidských práv uvnitř států. Tyto hrozby se mohou dotýkat bezpečnostních zájmů NATO a vyskytnout se v oblastech bezprostředně sousedících s euroatlantickým prostorem.

Hrozba použití jaderných zbraní a dalších zbraní hromadného ničení nebyla zcela vyloučena. Znepokojivá je zejména skutečnost, že se stále rozšiřuje okruh subjektů, které těmito zbraněmi disponují nebo usilují o jejich získání. Nezřídka se jedná o státy s nedemokratickými a nestabilními režimy.

Obzvláště nebezpečné je ovládnutí třeba jen malého počtu zbraní hromadného ničení jednotlivci či nestátními subjekty. V řadě regionů je častým a mimořádně nebezpečným jevem terorismus. Reálně existující hrozbu představuje možnost použít k vydírání jaderných, chemických nebo biologických zbraní.

Nejzávažnější současnou hrozbu pro evropskou bezpečnost představuje vývoj v jihovýchodní Evropě. Situace zde dosud není zcela stabilizována. Mezinárodní společenství usiluje o obnovení míru, ochranu lidských práv a svobod, odsouzení a potrestání válečných zločinců, vytváření demokratických institucí a hospodářskou obnovu a rozvoj oblasti.

Složitým vývojem procházejí státy Společenství nezávislých států, včetně Ruska, které tvoří důležitou součást systému evropské bezpečnosti. Od roku 1991 došlo v celém regionu k pozitivnímu politickému vývoji, který umožnil rozvoj demokracie a tržní ekonomiky ve většině zemí SNS. Nedůsledně realizované politické a ekonomické reformy však vyvolaly řadu nových problémů, včetně snížení životní úrovně, oslabení právních prostředků státu, bujení organizovaného zločinu a korupce.

V oblastech Zakavkazska a střední Asie dochází k posilování náboženského a etnického napětí, které zasahuje i některé regiony Ruska. Významný i když nepřímý vliv na evropskou bezpečnost může mít také nestabilita na Blízkém východě a v severní Africe, šíření individuálního nebo skupinového násilí a demografické trendy v těchto oblastech.

Regionální konflikty a rozdíly životní úrovně jsou příčinnou významné politické a ekonomické migrace. V evropském kulturním a historickém prostředí jde o citlivou otázku. Negativní reakce některých skupin obyvatelstva imigranty odsouvá na okraj společnosti, kde se mohou zapojit do individuální i organizované kriminality. Tato činnost následně zhoršuje vztah domácího obyvatelstva k přijímání dalších cizinců.

Nová rizika přinášejí nebývalé komunikační možnosti, které na jedné straně přispívají k obohacení kontaktů mezi kulturami, ale na druhé straně otvírají prostor pro organizovaný zločin, obchod s narkotiky a terorismus. Navzdory mezinárodní koordinaci se tato rizika daří zvládat jen částečně. Přistupují k nim nebezpečí podvratné činnosti založené na pronikání a ochromení elektronických a informačních systémů.

Nezanedbatelným bezpečnostním rizikem je možnost úniku či vyzrazení utajovaných skutečností, zejména utajovaných skutečností sdílených se spojenci ČR v NATO, které by mohlo vážně poškodit důvěryhodnost ČR. Úměrně rostoucí provázanosti národních hospodářství se zvyšuje význam rizik a hrozeb spojených s ekonomikou a obchodem. Nevyvážené vnější ekonomické vztahy mohou v řadě zemí způsobit vážné hospodářské problémy a ohrozit stabilitu států i celých regionů.

Rizikem je nerovnoměrný rozvoj rozšiřující propast mezi životní úrovní zemí euroatlantického regionu a omezené skupiny dalších vysoce rozvinutých zemí a státy jižní polokoule.

Nadále roste ekonomická, sociální a demografická nerovnováha mezi těmito skupinami zemí. Na jedné straně se světově zmenšuje podíl populace vyspělých států, obyvatelstvo stárne a je tvořeno stále nižším procentem obyvatel v produktivním věku. Naopak na druhé straně se řada chudých oblastí potýká s problémem přelidnění.

Stálá pozornost musí být věnována rizikům průmyslových nebo vojensko-technických havárií a živelních událostí, otázkám epidemií a ekologickým nebezpečím, jaká představují klimatické změny, úbytek pitné vody a jiná ohrožení celosvětového dosahu.

Řada rizik vyvstává v chudých zemích třetího světa, což vyvolává nezbytnost koordinace aktivit celého mezinárodního společenství. Především vyspělé země si musí uvědomovat rizika spojená s vědeckým bádáním zejména v oblasti genetiky, lékařství, informatiky, jaderné fyziky i dalších oborů a nepodceňovat hrozbu zneužití výsledků těchto činností.

D. Bezpečnostní zájmy ČR

Bezpečnostní strategie rozlišuje zájmy životní a strategické od ostatních zájmů. Primárním úkolem bezpečnostní politiky je ochrana životních zájmů státu. K jejich obraně je ČR připravena použít všechny dostupné prostředky, včetně vojenských. Životním zájmem ČR je zajištění existence, suverenity, územní celistvosti a principů demokracie a právního státu a vytvoření základních podmínek pro život svých občanů.

I když přímé vojenské ohrožení území je ve střednědobé perspektivě málo pravděpodobné, zůstává nadále životním zájmem ČR zajistit obranu svého území v souladu s článkem 51 Charty OSN, a to jak prostřednictvím národních sil a prostředků, tak ve spolupráci se spojenci

v rámci NATO. Úkolem bezpečnostní politiky je dále prosazování strategických zájmů, které ČR zajistí takové podmínky a mezinárodní postavení, které prospívají bezpečnosti a ekonomické prosperitě státu.

Strategické zájmy vycházejí z reálných možností a ambicí státu a k jejich uspokojování jsou užívány prostředky přiměřené situaci a zohledňující životní zájmy. Na základě článku 5 Severoatlantické smlouvy získala ČR záruky kolektivní i individuální pomoci v případě vojenského napadení.

Současně je ČR vázána obdobnými povinnostmi vůči spojencům. Je proto strategickým zájmem a závazkem ČR podílet se širokou škálou národních sil a prostředků na obraně spojenců ČR. Je strategickým zájmem státu aktivně se podílet na mírových operacích vedených mezinárodními organizacemi, jichž je ČR členem, či v nich o členství usiluje (EU).

Je proto třeba, aby disponovala silami a prostředky, které jí účast v mírových operacích umožní, zejména pokud jsou realizovány v evropském prostoru. Zároveň by ČR měla mít možnost nasadit nevojenské prostředky pro řešení civilních aspektů mezinárodních krizí. ČR považuje za žádoucí, aby mírové operace vedené mezinárodními organizacemi byly vybaveny odpovídajícím mandátem Rady bezpečnosti OSN.

ČR vychází z toho, že její bezpečnost je propojena s bezpečností středoevropského regionu. Proto má strategický zájem na posilování regionální spolupráce, zejména v rámci visegrádské skupiny, na rozvoji bilaterálních vztahů se sousedními státy a na členství Slovenska i dalších zemí oblasti v NATO a EU. ČR má strategický zájem na pokračování procesu odzbrojení a na účinném bránění šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů.

Ve strategickém zájmu ČR je zachování výrazné přítomnosti USA v Evropě a rozvoj spolupráce, která povede ke globálnímu posílení bezpečnosti v euroatlantickém regionu. Vytváření společné evropské bezpečnostní a obranné politiky Evropské unie (CESDP) je přirozenou součástí evropského integračního procesu.

Důležité je, aby tento proces byl v souladu s vývojem evropské bezpečnostní a obranné identity (ESDI) v rámci NATO, a aby vedl k posílení transatlantické vazby. Evropská unie vytvořila nové mechanismy CESDP. Byla změněna ”Smlouva o EU” v článcích týkajících se bezpečnosti a byly ustanoveny stálé orgány CESDP. EU dále rozhodla o ustanovení sil rychlé reakce v počtu 60 000 osob do roku 2003 a o vytvoření nevojenských kapacit pro řešení krizí, včetně policejních jednotek. Byly vypracovány procedury spolupráce mezi EU a kandidátskými zeměmi v oblasti CESDP a byly navrženy mechanismy spolupráce mezi EU a NATO.

ČR má zájem na úspěšném průběhu tvorby CESDP. Je zastáncem co nejužší spolupráce mezi EU a NATO. ČR podporuje úsilí o posílení schopností EU řešit krizové situace a účinně zasahovat tam, kde NATO jako celek nebude angažováno. ČR má zájem účastnit se tvorby CESDP jak politicky, tak i svými vojenskými a nevojenskými kapacitami. ČR definovala a nabídla EU svůj příspěvek do sil rychlého nasazení.

ČR má strategický zájem na ekonomické bezpečnosti. Je vysoce závislá na mezinárodní dělbě práce. Export zboží se vysokou měrou podílí na tvorbě domácího HDP. Globální ekonomická stabilita je proto významným předpokladem pro rozvoj domácího hospodářství. ČR má zájem na dlouhodobém a vyváženém růstu HDP, na stabilním a transparentním tržním prostředí, na

rozvoji mezinárodních obchodních vztahů a na zajištění alternativních zdrojů základních surovin. V zájmu bezpečnosti státu je i existence a rozvoj specifických částí obranného průmyslu.

Součástí bezpečnosti ČR je ochrana života, zdraví a majetku obyvatelstva v případě vzniku živelních pohrom, ekologických a průmyslových havárií, nehod nebo jiného nebezpečí. K včasnému poskytnutí pomoci postiženému obyvatelstvu bude ČR zkvalitňovat krizové řízení, civilní nouzové plánování, ochranu obyvatelstva a integrovaný záchranný systém.

Nedílnou součástí zajištění bezpečnosti je potlačování a předcházení negativních společenských jevů, jakými jsou zejména násilná a majetková kriminalita, hospodářská trestná činnost, korupce, terorismus a politický extremismus, organizovaný zločin, nelegální migrace a obchod s lidmi, nezákonný obchod se zbraněmi, výbušninami a omamnými látkami, ohrožení veřejného pořádku, vandalismus a pouliční kriminalita a působení nepřátelských tajných služeb na území ČR.

Zájmem ČR je zvyšování účinnosti a profesionality soudnictví, státní správy a samosprávy, posilování celostátního systému krizového řízení, v jehož rámci bude možné řešit krizové situace na území ČR i v zahraničí, a na rozvoji mezinárodních humanitárních organizací.

Je zájmem ČR v souladu s příslušnými zákony chránit vybrané druhy informací a vytvořit efektivní a bezpečné systémy komunikace mezi orgány na celostátní i regionální úrovni. Současně je zájmem státu zajistit občanům ČR svobodný přístup k informacím, které nejsou ze zákona chráněny, a podporovat rozvoj informačních technologií v ČR.

Mezi bezpečnostní zájmy ČR patří zlepšování kvality života občanů, zejména podporou vzdělání, vědy a výzkumu, zvyšováním úrovně zdravotní péče, ochranou životního prostředí a vytvářením účinného systému sociálního zabezpečení.

E. Prostředky naplňování bezpečnostní politiky ČR

a) Bezpečnostní systém

Zajištění bezpečnosti ČR, udržení a prosazení jejích životních, strategických a ostatních zájmů vychází z komplexního pojetí bezpečnosti. Odpovědnost za zajištění bezpečnosti ČR mají orgány zákonodárné, výkonné a soudní moci. Za funkčnost komplexního působení celého bezpečnostního systému odpovídá vláda.

Bezpečnostní systém ČR je právně ukotven. Hlavní principy zajištění bezpečnosti definují ústava a soubor navazujících právních předpisů. Základními prvky bezpečnostního systému jsou ústavní instituce a činitelé, kterými jsou především prezident republiky, parlament, vláda a dále Bezpečnostní rada státu a její stálé pracovní orgány. Činnost jednotlivých složek probíhá koordinovaně, avšak bezpečnostní systém je koncipován tak, aby jeho součásti byly schopny uskutečňovat zákonem stanovené úkoly i samostatně.

Vláda a Parlament ČR zajišťují nezbytné lidské, věcné a finanční zdroje pro vnitřní a vnější bezpečnost ČR a jejich optimální využití. Prostředky vyčleněné k zajištění vnější a vnitřní bezpečnosti vycházejí z možností české ekonomiky a státu a z naléhavosti jednotlivých

hrozeb a rizik. Zajištění vyváženosti a vzájemné komplementarity vynaložených prostředků je úlohou obranného a civilního nouzového plánování. Bezpečnostní rada státu, jako stálý pracovní orgán vlády, koordinuje oblast bezpečnosti České republiky a připravuje vládě návrhy k jejímu zajišťování.

Bezpečnost ČR zajišťují ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory a havarijní služby. Státní orgány, orgány územních samosprávných celků a právnické a fyzické osoby jsou povinny se podílet na zajišťování bezpečnosti ČR v rozsahu stanoveném zákonem.

Bezpečnostní strategie ČR dále přispívá k efektivní tvorbě a naplňování bezpečnostní politiky jako celku tím, že formuluje zadání v oblasti zahraniční, obranné, hospodářské politiky a politiky vnitřní bezpečnosti.

b) Zahraniční politika

Úkolem zahraniční politiky je prosazování bezpečnostních zájmů státu navenek, sledování vývoje mezinárodního prostředí, včasné rozpoznání rizik a hrozeb z něj plynoucích a formulace příslušných doporučení pro bezpečnostní a obrannou politiku státu. Zahraniční politika usiluje o dlouhodobé upevňování postavení ČR v mezinárodním společenství. S tímto cílem rozvíjí vztahy s jednotlivými zeměmi, zúčastňuje se činnosti mezinárodních organizací a informuje o záměrech a postojích ČR k mezinárodním otázkám prostřednictvím mezivládních kontaktů a veřejné diplomacie.

Bezpečnostní zájmy prosazuje česká zahraniční politika aktivním působením v bilaterálních vztazích i v mezinárodních organizacích, kterých je členem, a to zejména NATO, OSN, OBSE, Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD), Světové obchodní organizace (WTO), Mezinárodního měnového fondu (MMF), Světové banky a Středoevropské dohody o volném obchodu (CEFTA). Jako člen NATO vychází ČR při formulaci bezpečnostní a obranné politiky ze ”Strategické koncepce Aliance” přijaté v roce 1999 na jejím summitu ve Washingtonu.

Česká diplomacie usiluje o nejširší možné zapojení ČR do vytváření společné obranné a bezpečnostní politiky EU. Klade důraz na maximální účelnost uspořádání bezpečnostních vztahů mezi EU a NATO, stejně jako mezi EU a těmi evropskými státy NATO, které nejsou členy EU.

Společně se svými spojenci a partnery ČR odmítá nacionalizaci bezpečnostní politiky a v rámci evropské bezpečnostní solidarity usiluje o společné vnímání bezpečnostních hrozeb a rizik.

Ve své zahraniční politice ČR podporuje úsilí mezinárodního společenství o prohloubení kontroly a transparentnosti zbrojení a o urychlení a zefektivnění odzbrojovacích procesů jako nedílných součástí realizace bezpečnostních zájmů státu. ČR rozvíjí bilaterální vztahy se sousedními státy, definuje společné zájmy a posiluje regionální spolupráci v řadě dalších úkolů, především v oblasti ekonomické politiky, v otázkách životního prostředí a zajišťování vnitřní bezpečnosti. Česká diplomacie se věnuje systematické podpoře vnějších ekonomických vztahů.

V rámci mezinárodních organizací i mimo ně prosazuje odstraňování překážek mezinárodní obchodní výměny, aktivně podporuje příznivé prostředí pro příliv zahraničních investic,

upozorňuje na existující mezistátní pohledávky, informuje o možnostech vhodných nákupů strategických surovin apod. Vláda ČR dbá na respektování mezinárodního práva a na soulad vnitrostátní legislativy s mezinárodními závazky státu. Představitelé ČR se na mezinárodních fórech aktivně účastní diskuzí o vývoji mezinárodního práva a podporují iniciativy, které směřují k prosazení účelných změn.

ČR je připravena účastnit se svými civilními i vojenskými prostředky také těch operací, které nevyplývají z jejího bezprostředního ohrožení ani ze smluvních závazků, nicméně jsou v souladu s jejími i obecně lidskými zájmy, zejména pokud se jedná o preventivní diplomacii, rozvojovou pomoc, operace mírové, humanitární a záchranné, a pokud to umožňují technické a ekonomické okolnosti.

c) Obranná politika

Úkolem obranné politiky je zajišťování svrchovanosti, územní celistvosti, principů demokracie a právního státu, ochrana života obyvatel a jejich majetku před vnějším napadením. Obranná politika stanoví, v souladu s branným zákonodárstvím, zásady pro výstavbu účinného systému obrany státu, přípravu a použití odpovídajících sil a prostředků, účast v kolektivním obranném systému i přípravu obyvatelstva pro mimořádné situace. Povinnosti státních orgánů, územních samosprávných celků a právnických i fyzických osob při zajišťování obrany ČR před vnějším napadením jsou upraveny zákonem.

Obranná politika se řídí zásadami demokratické civilní kontroly ozbrojených sil a předpokládá především politické řešení krizí. Vychází z toho, že ČR nemá územní požadavky vůči žádnému státu. Tyto zásady jsou v souladu s cíli a zásadami Charty OSN a zároveň představují sdílené prvky koncepce kolektivní obrany NATO.

Severoatlantická smlouva je základním pilířem bezpečnosti ČR, neboť zavazuje členské státy reagovat na agresi proti kterémukoli z nich, jako by se jednalo o útok proti všem s využitím nutných prostředků, včetně vojenských.

Jako členský stát NATO vychází ČR při formulování obranných cílů z ustanovení Severoatlantické smlouvy a ”Strategické koncepce NATO”. Přijímá závazek podílet se politickými a vojenskými prostředky na zajištění svobody a bezpečnosti členských států NATO a přispívat ke stabilitě euroatlantického prostoru, včetně účinné prevence a řešení vzniklých krizí. Činí tak pomocí sdílení obrany v době míru i krizí, programů partnerství a spolupráce, operací reagujících na krize, záchranných a humanitárních akcí i pomoci v postkonfliktním období.

Hlavním subjektem realizace obranných cílů jsou ozbrojené síly ČR a jejich základ - Armáda ČR (AČR). V souladu se strategickými zásadami NATO jsou, jednotlivě i společně, nepřetržitou efektivní přípravou rozvíjeny operační nezávislost a schopnost součinnosti pozemních a vzdušných sil a ostatních součástí AČR.

Armáda je zapojena do integrované vojenské struktury NATO, do systémů obranného, operačního a civilního nouzového plánování, do procedurálních a organizačních aspektů jaderných konzultací a do společných cvičení a operací. Postupně naplňuje požadavky Aliance na schopnost členských zemí uskutečňovat v rámci mnohonárodních ozbrojených sil plný rozsah misí, tj. především obranné operace v zájmu kolektivní obrany a operace reagující i na krize mimo článek 5 Severoatlantické smlouvy. S cílem přispět co nejefektivněji obraně

Aliance počítá ČR ve střednědobé perspektivě se specializací své obrany zohledňující její zeměpisné dispozice, technické a ekonomické možnosti.

AČR buduje pozemní a vzdušné síly a podpůrné složky v souladu s přijatými závazky vyplývajícími ze členství v NATO a s přihlédnutím k budoucímu zapojení do obranné a bezpečnostní politiky EU. Připravuje se k tomu, aby byla schopna samostatně nebo s alianční podporou účinně reagovat na všechny bezpečnostní hrozby vojenského i nevojenského charakteru a současně, v souladu se strategickými zájmy, se podílet na mírových operacích mezinárodního společenství vycvičenými, mobilními a logisticky soběstačnými silami, v operačním nasazení ve dvou paralelně probíhajících operacích (včetně rotace), v počtech, které dovolí ekonomické možnosti státu.

Armáda ČR je již v míru organizována tak, že část sil je předurčena pod spojenecké velení. Otázky výstavby, vybavení a výcviku jsou trvale a v plném rozsahu v národní odpovědnosti. ČR usiluje o udržování optimální úrovně domácí zbrojní výroby i uplatnění některých produktů vlastního obranného průmyslu v rámci NATO a EU.

Realizace obranných cílů vyžaduje jasně deklarovanou a veřejností sdílenou politickou vůli státu k výstavbě vojenského potenciálu, který bude schopen v součinnosti se spojenci reagovat na jakoukoli krizovou situaci vojenského i nevojenského charakteru, ohrožující zájmy ČR a Aliance na vlastním, spojeneckém, případně i jiném teritoriu.

d) Politika v oblasti vnitřní bezpečnosti

Úkolem politiky vnitřní bezpečnosti je formulovat a realizovat zásady směřující k ochraně demokratických základů státu, vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku v ČR. Nezastupitelnou roli v oblasti ochrany veřejného pořádku a zajištění vnitřní bezpečnosti obyvatel má ministerstvo vnitra (MV) a Policie ČR, která plní úkoly ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti v rozsahu vymezeném ústavními zákony, zákony a ostatními obecně závaznými předpisy. MV spolu s Policií ČR společně s ozbrojenými silami, zpravodajskými službami záchrannými sbory a havarijními službami zajišťuje bezpečnost České republiky. Cílem těchto složek zůstává zajištění ochrany životů, zdraví, bezpečnosti, majetku a životního prostředí obyvatel České republiky před všemi druhy bezpečnostních hrozeb.

Důležitým úkolem bezpečnostních složek je boj proti všem projevům organizovaného zločinu, jehož působení představuje závažné bezpečnostní riziko. ČR si je vědoma, že jedním z nejúčinnějších způsobů, kterým lze organizovaný zločin potírat, je ztížení a pokud možno i eliminace legalizování výnosů z tohoto druhu trestné činnosti a následné zabavování těchto zisků. ČR aktivně působí proti projevům terorismu na svém území.

Předpokladem účinného a efektivního postupu je rozvíjení spolupráce se zahraničními partnery, činnost zpravodajských složek a odpovídající technické a organizační zajištění speciálních složek určených pro boj s terorismem. ČR přijímá a zdokonaluje opatření na ochranu utajovaných skutečností, zejména v technicky a finančně náročných oblastech bezpečnosti komunikačních a informačních systémů a ve velmi citlivé oblasti personální bezpečnosti. ČR chrání hospodářské zájmy státu, zejména oblasti strategicky významné z hlediska jejího fungování jako celku, včetně boje proti korupci, která představuje vážné bezpečnostní riziko pro demokratický stát.

ČR je odhodlána vytvořit podmínky pro účinný boj proti nelegální migraci, zejména spojené s působením mezinárodního organizovaného zločinu, provázené zvýšenou kriminalitou a možným nárůstem xenofobních postojů obyvatelstva. Pro účinný postup proti tomuto riziku je ČR připravena důsledně harmonizovat a uplatňovat vízovou politiku v součinnosti s politikou zemí Evropské unie.

Cílem ČR zůstává příprava a po vstupu do EU i plná implementace zásad Schengenských dohod. Policie ČR i další bezpečnostní složky jsou připraveny stále důsledněji odhalovat a potlačovat nebezpečné projevy xenofobie, rasismu a politického extremismu, které jsou propagovány některými skupinami na okraji společnosti. Mimořádnou důležitost má v této oblasti výchova k toleranci a odstraňování latentního mezietnického napětí.

ČR potlačuje distribuci, prodej a zneužívání omamných a psychotropních látek, jako jednu z hlavních aktivit skupin mezinárodního organizovaného zločinu. Činí tak vyváženými preventivními a represivními aktivitami státu a účinnou mezinárodní spoluprací zainteresovaných složek.

K zajištění ochrany veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti je nezbytné, aby bezpečnostní složky disponovaly odpovídajícím technickým, organizačním i lidským potenciálem, podpořeným kvalitní legislativou, který by jim umožňoval účinně a efektivně zabezpečovat úkoly v oblasti jejich působnosti. ČR potlačuje nezákonné nebo nežádoucí obchody se zbraněmi.

Pozornost je věnována možnému šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů a transferům technologií a služeb, které mohou být zneužity při jejich vývoji, výrobě, skladování a dalších souvisejících činnostech. ČR neustále zdokonaluje opatření k ochraně obyvatelstva při vzniku mimořádných událostí, zejména v oblasti varování, evakuace, ukrytí a nouzového přežití obyvatelstva a dalších opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku.

Jednotlivé složky integrovaného záchranného systému musí být schopny reagovat na živelní pohromy, jako jsou například povodně, a v součinnosti s dalšími subjekty účinně zasáhnout v případě mimořádné události vyvolané teroristickými akcemi, radiačními haváriemi, haváriemi způsobenými vybranými nebezpečnými chemickými látkami a chemickými přípravky a dalšími technickými a technologickými haváriemi, havarijním znečištěním vodních zdrojů, ovzduší a přírodního prostředí apod.

ČR je odhodlána, v souladu s mezinárodními závazky a v duchu mezinárodní solidarity, účinně pomáhat při řešení krizových situací i mimo území státu. ČR je dále připravena zasáhnout v takové krizové situaci, při které dojde k ohrožení životů a zdraví jejích občanů mimo území státu. V rámci svých možností ČR buduje takové kapacity, které ji umožní podílet se na likvidaci přírodních katastrof a případně i velkých průmyslových havárií v zahraničí, včetně poskytnutí humanitární a záchranné pomoci v případě, že o to zahraniční partner požádá.

Pro zajištění výše zmiňovaných úkolů je nezbytná spolupráce všech součástí občanské společnosti, podpora vědy a výzkumu a vzdělávání v oblasti bezpečnostní politiky. Žádoucí je rovněž vytváření expertních diskuzních platforem k této problematice.

e) Hospodářská politika

Úkolem hospodářské politiky ve vztahu k vnitřní a vnější bezpečnosti země je především zajišťovat materiální předpoklady pro plnění bezpečnostních funkcí státu. Vedle toho je hospodářská politika koncipována a prováděna tak, aby eliminovala existující a potenciální bezpečnostní rizika, která se mohou objevovat v ekonomice České republiky a v oblasti jejích vnějších ekonomických vztahů, jakož i ta rizika, která by mohla ohrožovat základní úkol ekonomiky ve vztahu k bezpečnosti země, tj. produkovat bezporuchově potřebné zdroje v potřebném rozsahu.

V těchto ohledech vychází hospodářská politika z faktu, že česká ekonomika je navenek velmi otevřená a tržní, makroekonomicky stabilizovaná a vysoce zapojená do mezinárodních obchodních a finančních vztahů. Tyto její charakteristiky vytvářejí základní předpoklad k tomu, aby mohla pružně reagovat na změny vnitřních a vnějších okolností, a aby byla schopna zajistit rychlý, trvale udržitelný hospodářský růst. Proto i z důvodů bezpečnostních bude hospodářská politika posilovat její makroekonomickou stabilizaci a pokračovat v dovršení transformačního procesu v ekonomice v oblasti nezbytných systémových a strukturálních změn.

Hospodářská politika rovněž vychází ze skutečnosti, že Česká republika je členem vrcholných mezinárodních hospodářských organizací, jako jsou Mezinárodní měnový fond, Světová banka, OECD, WTO a dalších. Z toho, kromě příslušných závazků, vyplývají i významné nároky na mezinárodní solidaritu a spolupráci či pomoc v případných krizových situacích. Podobný význam má i hustá síť mezinárodních bilaterálních hospodářských, obchodních a finančních dohod ČR s jinými státy nebo její členství v regionálních seskupeních hospodářského zaměření. Zvláštní význam má v tomto ohledu přidružení ČR k Evropské unii a reálná perspektiva brzkého členství ČR v EU.

Česká politika pokračuje v upevňování této sítě mezinárodních vazeb a v jejím využívání pro české hospodářské a bezpečnostní zájmy. Upevňování a účelné rozšiřování těchto mezinárodních vazeb ČR rovněž považuje za jednu z cest k minimalizaci bezpečnostních rizik v celosvětovém a regionálním měřítku.

Významným zdrojem bezpečnostních rizik pro zemi by se mohly za určitých podmínek stát systémové vady a netransparentnosti v ekonomice, déle trvající makroekonomická nerovnováha, strukturální a regionální nerovnosti.

Hospodářská politika pokládá za svůj důležitý úkol tyto potenciální zdroje bezpečnostních rizik minimalizovat prostřednictvím legislativních opatření, pozorností k jejich aplikaci a k jejich vynucování. Zejména minimalizuje prostor pro hospodářskou kriminalitu, organizovaný zločin, praní špinavých peněz, nelegální obchod a finanční transakce, prostor pro daňové úniky, nelegální zdraví ohrožující produkce, protizákonné majetkové přesuny a korupci.

Minimalizuje prostor i pro poškozování a ohrožování životního prostředí hospodářskou činností a hmotnými zájmy, kriminalitu proti životnímu prostředí a předchází možnosti vzniku veřejného ohrožení této povahy. Příslušnými nástroji hospodářská politika rovněž sleduje cíle nedopustit neúčelné zužování vlastních manévrovacích možností tím, že by se ekonomika neúčelně dlouho dostávala do vnější nerovnováhy, do nepřijatelné vnější zadluženosti a že by se veřejné finance dostávaly do déledobých nepřijatelných deficitů.

Hospodářská politika státu spolu s měnovou politikou České národní banky považuje za důležité disponovat patřičným vlivem na udržování nízké inflace a nad účelným pohybem

směnného kursu koruny. Hospodářská politika rovněž sleduje minimalizaci neúčelných jednostranných závislostí ekonomiky na dodavatelích strategických surovin, strategických výrobků a služeb, a zdrojů a forem kapitálových toků. Podporuje rovněž tržně konformní diverzifikaci zahraničních odbytišť pro české exporty zboží a služeb, jakož i jejich tržně konformní diverzifikaci komoditní. Sleduje také, aby rychlost, kvalita a zaměření výstavby technické infrastruktury ekonomiky, jakož i příprava lidského kapitálu, brala na zřetel jejich přímé a nepřímé účinky na vnitřní a vnější bezpečnost země.

Pro zajišťování bezpečnosti České republiky je nezbytná i soustava hospodářských opatření pro krizové stavy, jejichž cílem je zabezpečit poskytování nezbytných materiálních prostředků a služeb pro zajištění základních životních potřeb pro obyvatelstvo, a pro fungování ozbrojených sil, ozbrojených sborů, záchranných sborů a havarijní služby v krizových situacích. Stejnému cíli slouží i vytváření a udržování dostatečných kapacit strategických zásob podle příslušných mezinárodních závazků a obvyklých mezinárodních standardů. Prioritou v této oblasti je zapojení ČR do systému kolektivní ropné bezpečnosti v rámci Mezinárodní energetické agentury OECD.

F. Závěr

Bezpečnostní strategie ČR poskytuje základní politické zadání a východiska pro dosažení cílů v jednotlivých oblastech bezpečnostní politiky ČR a její teze jsou dále rozpracovávány v navazujících koncepčních dokumentech. Současné období lze označit za přechod k plné integraci ČR do západních bezpečnostních struktur.

Členství v Severoatlantické alianci poskytuje samo o sobě bezprecedentní úroveň bezpečnostních jistot. Svým efektem odstrašení i zárukami spojenecké pomoci zajišťuje ČR, a to zejména proti vojenské agresi.

Vstupem do EU budou výrazně prohloubeny již existující garance v oblasti vnější bezpečnosti. Těsná integrace státu s demokratickým společenstvím nepochybně přispěje k posílení vnitřní politické i ekonomické stability a otevře nové možnosti spolupráce při boji proti organizovanému zločinu, stejně jako živelním a ekologickým katastrofám.

Bezpečnostní strategie vychází z trvalých zájmů státu stejně jako ze stavu aktuálního bezpečnostního prostředí. Vláda posoudí tento dokument z hlediska souladu s bezpečnostní situací každé dva roky a podle potřeby jej novelizuje. Může současně rozhodnout i o změně tohoto intervalu. Průběžným přezkoumáváním platnosti tezí obsažených v ”Bezpečnostní strategii ČR” a přípravou návrhů na jejich úpravu jsou pověřena příslušná odborná a výzkumná pracoviště.

Zajištění bezpečnosti závisí nejen na výši a efektivitě využití vynaložených prostředků, ale též na zapojení a přístupu občanů a na jejich vůli přispět k bezpečnosti státu. Rodina a škola zde mají nezastupitelnou úlohu.

(Bezpečnostní strategie ČR - předchozí, platná do 21. 1. 2001)

Některé zkratky použité v dokumentu:

- **CEFTA (Central European Free Trade Agreement)** - Středoevropská dohoda o volném obchodu, podepsaná v r. 1992.
- **CESDP (Common European Security and Defence Policy)** - společná evropská bezpečnostní a obranná politika Evropské unie.
- **ESDI (European Security and Defence Identity)** - evropská bezpečnostní a obranná identita budovaná v rámci NATO, jako součást adaptace Aliance; má umožnit evropským spojencům jednat samostatně, podle potřeby.
- **OECD (Organization for Economical Cooperation and Development)** - Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj, smluvně založená v roce 1960.
- **WTO (World Trade Organization)** - Světová obchodní organizace, vzniklá v roce 1995 jako nástupce GATT.